

УДК 902 (477.84-21)

Роман МИСЬКА

РОЗВІДКИ НА ГОРОДИЩІ В СЕЛІ ЗЕЛЕНЧЕ ПОБЛИЗУ ТЕРЕБОВЛІ

Під час проведення археологічних розвідок в околицях літописної Теробовлі зафіксовано значне руйнування культурного шару на горо-дищі в с. Зеленче. При огляді грабіжницьких ям зібрано фрагменти кераміки XII-XIII ст.

Ключові слова: городище, кераміка

Упродовж 2003 року Тернопільською обласною археологічною експедицією (керівник Б.Строценъ) проведено розвідкові роботи на місці літописної Теробовлі (ур. Замкова гора) в м. Теробовлі та її околицях, зокрема в с. Зеленче Теробовлянського району Тернопільської області.¹ Головною метою розвідок було встановлення стану збереженості пам'яток княжого періоду.

Теробовля вперше згадується у літописі під 1097 роком, як центр волості князя Василька Ростиславича.² У літературі впродовж ХХ ст. тривала дискусія з приводу її місцезнаходження. У свій час А. Чоловський³ та Л. Чачковський⁴ локалізували древнє місто на Замковій горі, де зараз знаходяться руїни замку ХVІІ ст. Інших поглядів з цього питання дотримувалися Я. Пастернак⁵, І. Свешніков⁶, П. Раппопорт⁷, на

¹ Участь в роботі експедиції приймав автор статті.

² Літопис Руський. За Іпатським списком / Перекл. Л. Махновця. Київ, 1989. С. 146.

³ Czołowski A., Janusz B. Przeszłość i zabytki województwa Tarnopolskiego. Tarnopol, 1926. S. 112; Czołowski A. Zamek Trembowelski w 1551 r. Lwow, 1935. S. 3.

⁴ Чачковський Л. Княжий город Теробовля // Життя і знання. 1932. С. 257-259.

⁵ Пастернак Я. Стародавні часи Теробовельщини // Історико-меморіальний збірник "Теробовельська земля". Нью-Йорк-Сідней, 1968. С. 27; Пастернак Я. Археологія України. Торонто, 1961. С. 651.

⁶ Свешніков І.К. Археологічні роботи Львівського історичного музею в 1952-1957рр. / Археологічні роботи музею в 1952-57 рр. Львів, 1959. С. 11.

⁷ Раппопорт П.А. Военное зодчество западно-русских земель X-XIV вв. Ленинград, 1967. С. 24-25.

думку яких залишками княжого міста є два городища в селі Зеленче, що за 3 км на південь від Замкової гори.⁸

На наш погляд найбільш правдоподібною є версія Б. Тимощука, згідно з якою, дитинець та міський посад знаходився на Замковій горі, а в с. Зе-ленче була міська пристань. Пізніше цю гіпотезу підтримав І. Свешніков.

Городище в с. Зеленче знаходиться при впадінні р. Гнізна в р. Серет. Його оборонні конструкції збереглись у вигляді земельно-дерев'яних валів, які розташовані на обох берегах р. Серет та на лівому березі р. Гнізна. На лівому березі р. Серет знаходяться будівлі сучасного села, через що культур-ний шар та оборонні конструкції XI-XIII ст. значною мірою зруйновані. Вони краще збереглись на правому березі р. Серет. Тут виділяється своєю висотою дугоподібний вал, розміщений на невисокому підвищенні (висота 3 м). Він оточує зі сторони поля майданчик розміром 70 x 55 м. Від його кінців ідуть два невисокі (0,5 м) вали. Ця конструкція огороджує низький прибережний майданчик розміром 190 x 50 м. Вал на лівому боці р. Гнізни очевидно був продовженням валу, що замикав мис утворений ріками Серет та Гнізна. Він простягається від річки до значного підвищення берега.

Внаслідок обстеження, проведеного на городищі в урочищі “Замкова гора” (м. Теревовля) та на городищі в с. Зеленче, встановлено, що культур-ний шар на місці укріплень в с. Зеленче знищено скарбошукачами в багатьох місцях. Під час огляду грабіжницьких ям зібрано шматки вугілля та понад 170 уламків керамічного посуду. З них 16 вінець горщиків, 10 уламків донець, один фрагмент корчаги.

Більшість посуду виготовлено з добре відмудленої глини з домішками дрібно- та середньозернистого піску на швидкоротаційному колі. З внутрішньої та зовнішньої сторін стінки горщиків покриті тоненьким шаром суспензії (ангобом?). Випал редукований. У зломі фрагменти сірі або тришарові (червоний, чорний, червоний). Посудини мають тонкі стінки (0,4-0,6 рідше 0,7 см) та належать до приземистого типу.

Згідно періодизації М. Малевскої цей посуд датується XII-XIII ст.⁹ Дослідниця характеризує керамічні горщики цього періоду поділяє їх на чотири групи. Серед зібраної колекції наявні фрагменти, що належать до всіх чотирьох груп. Найбільш чисельна друга група (6 фрагментів), що відображає загальну тенденцію в Галичині. Цей тип дослідниця називає

⁸ Село Зеленче в радянські часи було приєднано до села Семенів, тому в різній літературі зустрічаються різні назви.

⁹ Малевская М.В. К вопросу о керамике галицкой земли XII-XIII вв. // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. Вып. 120. Москва, 1969. С. 6-10.

Галицьким, тому що він зустрічається лише на території цієї землі. Серед усіх зібраних фрагментів лише один був орнаментований хвилястим орнаментом. Він належить до четвертого типу.

Вугілля зібрано в ямі, що знаходилась у внутрішній основі східного валу городища. Воно очевидно є згорілими залишками дерев'яних конструкцій укріплень городища.

Варто зазначити, що сліди діяльності скарбощукачів зафіксовані на цьому городищі не вперше. Під час дослідження цієї пам'ятки у 1984 р. зафіксовано сліди скарбощукацьких ям та значне руйнування культурного шару. Експедиція виявила значну кількість уламків керамічного посуду XI-XIII ст., кісток тварин, вугілля, обпаленої глини та каміння.¹⁰

Roman MYSKA

SURVEYS ON THE HILL FORT IN VILLAGE ZELENCHÉ NEAR TEREBOVLIJA

During holding an archaeological reconnaissance at the area of ancient Terebovlya the destroyed occupation layer of Hillfort of the village Zelenche was founded. During exploring plunder's pits the fragments of ceramics of XII-XIII and coal were discovered.

Key words: hillfort, occupation layed, ceramics, archaeological reconnaissance

Стаття надійшла до редколегії 14.05.2004

Прийнята до друку 03.09.2004

¹⁰ Русанова И.П. Отчет о работе Прикарпатской экспедиции Института археологии АН СССР в 1984 г. // Науковий архів ІА НАН України. Од. зб. 1984/97. С. 21-23.